

ДРУГИ МЕЂУНАРОДНИ КОНГРЕС ЗА ВИЗАНТИЈСКЕ СТУДИЈЕ У БЕОГРАДУ¹ (11–16. АПРИЛ 1927.)

У смислу закључка, донесена на завршној седници I међународног Конгреса за византијске студије у Букурешту од 19. априла 1924. године, одржан је II Конгрес у Београду од 11–16. априла 1927. године. За извођење припремних конгреских радова створен је из средине наших стручњака и представника суседних и сродних научних дисциплина из научних средишта Београда, Загреба, Љубљане, Скопља и Сплита организаторни комитет, који се овако конституишао: председник проф. Ј. Радонић (Београд), потпредседник проф. Ф. Шишић (Загреб), благајник проф. Х. Вулић (Београд) и генерални секретар проф. Др Н. Анастасијевић (Београд). Њ. В. Краљ Александар благоизволео је преузети врховну заштиту над Конгресом, а образован је и Почасни Комитет, у који су ушли врховни представници Српске православне и римске цркве, неколико чланова владе, ректори Университета, председници Академије Наука и знаменити наш археолог Дон Фране Булић.

Спољашње околности и услови, под којима се састао II међународни Конгрес за византијске студије, битно се разликују од оних који су постојали за време I Конгреса, одржаног у Букурешту. Док је природа међународних односа пред I Конгрес дозвољавала присутност и учешће научника само из савезних и неутралних земаља, сада је промена, која је наступила у општој спољнополитичкој ситуацији и међународним односима, омогућила да на II Конгресу узму учешћа научници из свих земаља, које су у византијским студијама заинтересоване. Тако је II међународни у Београду одржани Конгрес за византијске студије имао знатно ширу основу и носио је изразито међународни карактер. Не само да је II Конгрес имао генерални карактер, него је и фреквенцијом знатно надмашио I Конгрес: према 60 учесника на I Конгресу, достигао је II Конгрес број од 200 учесника. Осим тога на II Конгресу биле су врло лепо заступљене све словенске земље и народно-

---

¹ Гласник Скојског научног друштва, III, 1927, 325-339.

Види мој извештај о I Конгресу у часопису Narodna Starina, III (1924), 78-80.

сти; једино из Русије, због интрансигентног држања совјетске владе, нису могли доћи на овај Конгрес тамошњи научници, међу овима чувени византинисти Успенскиј, негда директор Руског Археолошког Института у Цариграду, и Бенешевих, сада најбољи познавалац канонског права међу Русима; али су добро и бројно била заступљена руска емиграциона научна и културна средишта: Праг и Београд (Калитински, Вернадски, Бјељајев, Окуњев, Погодин, Ањичков, Доброклонски, Смирнов, Бубнов, Јасински, Троицки).

Велики број делегата иноземних научних установа присуствовао је Конгресу. Од страних земаља биле су заступљене: св. столица и Римска црква с истакнутим представницима М^{sr} d'Herbigny, епископ и управник Понтификалног Института за оријенталне студије у Риму, R. P. G. de Jerphanion и R. P. J. Salaville, управник научног института Des Augustus de l'Assomption у Cadi-Keui у Цариграду; Француска са значајним представницима Millet (историја визант. и српске средњовековне уметности), Collinet (историја римског и византијског права), Bréhier (историја визант. цркве и уметности), Pernot (историја цркве с особитим обзиром на дунавске провинције и Далмацију); Немачку су представљали одабрани византинисти: Heisenberg, наследник Krumbacher-а на катедри средње и новогрчке филологије у München-у, Ehrhard (историја византијске теологије с особитим обзиром на хагиографију), Gerland (историја Византије), Maas (црквено песништво), Vasmer (лингвистика с особитим обзиром на односе између грчког и старог словенског језика); Вел. Британију заступао је ваљани историк N. H. Baynes; Италија са познатим научницима Munoz (историја уметности), Ferrari (историја римског и византијског права), G. S. Mercati (црквено песништво); Румунија с истакнутим историком и полихистором Jorga, вођом бројне румунске делегације; Аустрија са чувеним научницима Reisch (археологија), Wessely (папирологија), Kubitschek (нумизматика), Egger (ранохришћанска уметност), Ötzel (историја античке и раносредњовековне привреде); Грчка је била заступљена бројном и по научницима знатном делегацијом под вођством Parroulias-а (историја византијског права); Чехословачка са шефом делегације Kadlec-ом (историја права); Бугарска с одабраном делегацијом, коју је представљао Иванов (историја уметности); мање, али квалитативно добро заступљене биле су, осим вел.-британске, још и белгијска, данска, мађарска и шпанска делегација.

Конгрес је на свечан начин отворен 11. априла у 10 часова у свечаној дворани Новог Университета у присутности Њ. В. Краља Александра, високе владе, Њ. Св. Патријарха Српског Димитрија, римског архиепископа београдског М^{sr} Родића, дипломатског тела и представника наших највиших научних установа. Конгрес је отворио председник Организаторног Комитета проф. Ј. Радонић, који је у опсежном говору изложио велику важност Византије за историју опште културе и цивилизације, а нарочито за развитак културе у Источној

Европи и нашој држави, па је на крају свог говора поздравио чланове Конгреса срдачном добродошлицом. После овог говора одржали су отпоздравне говоре представници делегација страних земаља и народа, а међу овим први М^{gr} d'Herbigny, представник Св. Столице. Као секретар у овој седници фунгирао је проф. Анастасијевић, генерални секретар Организаторног Комитета.

С обзиром на велик број пријављених предавања – око 135, морао је Генерални Секретаријат организовати седам секција, које су паралелно држале своје седнице, јер се иначе не би у одређеном року могао свршити тако опсежан посао. Биле су образоване ове секције: 1. *Philologie byzantine*; 2. *Histoire byzantine*; 3. *Histoire de l'Eglise byzantine*; 4. *Archéologie byzantine*; 5. *Rapports et influences de Byzance et de ses voisins du nord. Domaine archéologique*; 6. *Rapports et influences de Byzance et de ses voisins du nord. Domaine philologico-historique*; 7. *Byzance et l'Occident*. Осим тога, одржане су и две опште, заједничке секције; у првој је председавао G. Millet, а у другој М^{gr} d'Herbigny.

Веома опсежни садржајни програм рада, како је извођен у седницама секција, износим ниже уз ближи навод садржине оних предавања која су стајала ближе мојим интересима и за која су ми стајале на расположењу потребне информације.

ПРЕДАВАЊА ОДРЖАНА НА ДВЕМА ЗАЈЕДНИЧКИМ СЕДНИЦАМА

A. Ehrhard (Bonn), *Die handschriftliche Überlieferung der byzantinischen Hagiographie*. – Расправља веома компликовани проблем рукописне традиције византијске хагиографије уз резигнирану изјаву, да ни после 30 годишњих проучавања није успео да нађе најстарију збирку мартирских аката, а једино познавање ове збирке могло би да послужи као сигурна основа за фиксирање односа у једној многогранатој традицији.

A. Heisenberg (München), *Die Organisation der Arbeiten zur Herausgabe des Corpus der byzantinischen Urkunden*. – Реферат о предрадњама, које су иницијативом проф. Krumbacher-а и Jireček-а извршене у баварској Академији Наука у München-у у сврху издавања Corpus-а. Референт даје израза жељи да изасланици разних народа, заинтересованих у овом научном подuzeћу, дођу у München у сврху проучавања извршених предрадњи и стварања компромиса за униформно поступање при даљем извођењу истог подuzeћа.

Mgr. M. d'Herbigny (Rome), *Quelques sujets pour les byzantinistes s'aves à Rome* – Говори о везама између Ватикана и словенских народа, као и о уметничко-историјским предметима словенског порекла, који се у Риму налазе.

N. Jorga (Bucarest), *Ya-t-il an moyen-âge byzantin?* – Према извођењима Јорге, византијски Средњи век обухвата време од почетка IX до краја XIII столећа и носи све црте које су карактеристичне за раздобље у историји, које се конвенционално назива Средњи век.

M. Lhéritier (Paris), *La Question d'Orient à l'époque de Byzance*. – Епоха византијске империје једина је епоха у којој је питање Оријента било решено; Византија није била експанзивна освајачка империја, него империја организације и цивилизације.

G. Millet (Paris), *Milésévo et Sopoćani; études sur les origines de la „Renaissance byzantine“*.

A. Munoz (Rome), *Eléments romains et orientaux dans les mosaïques des églises de Rome (avec projections)*.

L. Réau (Paris), *L'art byzantin à Kiev et à Tchernigov*.

ПРЕДАВАЊА У ПОЈЕДИНИМ СЕКЦИЈАМА

SECTION I. PHILOGIE BYZANTINE

G. D. Balaščev (Sofia), *Ungedruckte und wenig bekannte byzantinische Grabinschriften in Bulgarien*. – Између епитафа, које референт износи, нарочито се истичу у месту Св. Врачи у југозападној Бугарској нађени хришћански епитаф из IV столећа, који је важан како са техничко-епиграфског гледишта, тако и као средство за тачно одређивање границе између провинције Тракије и области Илирика, те надгробни натпис из год. 539, нађен у близини Никополиса на Мести који је важан за однос између епиграфског и палеографског писма.

H. Barić (Beograd), *Ngr. ἀποτύπος und hom. ἐν νοχτός ἀπολύω*.

Th. Bolides (Athènes), *Documents inédits*.

E. Darkó (Debrecen), *Neuere Beiträge zur Biographie des Laonikos Chalkondyles*. – На основу материјала садржана у савременим писмима Халкондилесова учитеља и пријатеља Михаила Апостолиоса, те на основу једног места у историји Францеса, доказује да је Лаоникос Халкондилес после освајења Пелопонеза од стране Турака (1461) емигрирао на Крету, као и многи други грчки литерати, који су онде под млетачком влашћу као списатељи, учитељи, кописи и издавачи имали водећи удео у духовним покретима тога времена. Халкондилес се на Крети оженио, постао је свештеник и написао своје чувено историјско дело. Толерантна венецијанска влада дала је грчким емигрантима прилике и могућности за слободан, несметан културни рад и развитак.

F. Dölger (München), *Die byzantinische Literatur und Dante*.

N. Jorga (Bucarest), *Un récit populaire inconnu de la prise de Constantinople par les Turcs*.

Ph. Koukoulès (Athènes), *Collaboration internationale pour l'avancement des recherches sur le folklore byzantin*. – Указује на прилично велику заосталост

у испитивању византијског фолклора, па у сврху успешнијег организовања овог истраживања, препоручује едицију лаографског албума са репродукцијама слика, фрески, минијатура и др., класификованим по столећима и односећим се на разне гране византијског фолклора (стан, намештај, одело, венчање, погреб итд.), издавање лаографског часописа те давање тезе за докторате из грађе, која се односи на византијски фолклор. Потребно је конституисање перманентног комитета од три члана, који ће управљати лаографским истраживањем; два члана морају бити стручњаци у области историје византијске уметности, а један од чланова имаће цео свој живот да посвети научном истраживању у области византијског фолклора.

P. Kretschmer (Wien), *Anregung zu dem Unternehmen eines Wörterbuchs des byzantinischen Griechisch*. – Истиче потребу што брже израде великог речника византијског грецитета. Пошто је предлог Британске Академије на седници Интернационалног Савеза Академија (1904) пропао, делимично због финансијских тешкоћа, а делимично због начелних опречности, а како с друге стране лексикон који Грци припремају и који ће у скорој будућности угледати света, није ништа друго него на историјској основи израђени речник новог грецитета, показује се потребна – а може се и остварити – лексикографска обрада блага речи византијског књижевног и вулгарног језика, која, истина, неће одговарати *Thesaurus*-у, али ће ипак одговарати захтевима једног већег речника. Предавач је упознао слушаоце са својим предрадовима у овој области и са предрадовима Руса, који су већ били предузели прераду *Du Cange*-ова речника средњовековног грецитета. Предлаже да конгрес, узевши у обзир све предрадње, учини озбиљан корак у правцу остварења овог плана великих размера у догледном времену.

A. Lesky (Graz), *Pontische Lieder als Träger eines Wandermotivs*.

P. Maas (Berlin), *Das Schöne in der byzantinischen Literatur*. – Указује на естетске особености византијске литературе, које је досадање научно истраживање у доста великој мери занемаривало. Не само у поезији, него и у неким продукцијама уметничке прозе и вулгарне литературе, манифестују се висока уметност и значајне естетске лепоте. Предлаже издање једне, с естетског гледишта редиговане, византијске антологије.

G. Manoilović (Zagreb), *La composition de „De administrando imperio“*. – Осветљује постанак списа цара Константина VI Порфирогенита, који није јединствено дело, него формирано из разних извора; после смрти цара Константина царев литерарни кабинет саставио је овај спис из хетерогених бележака, које је Константин Порфирогенит био израдио у педагошке сврхе за свог сина и потоњег цара Романа II.

S. G. Mercati (Rome), *Intorno ai Mirabilia urbis Athenarum* (Anonymi Vindobonensis descriptio urbis Athenarum).

K. Oštir (Ljubljana), *Vorthrakischer Ursprung des Wortes Βυζάντιον*. – Назив Βυζάντιον, ограничен најпре на крајњи горњи део Златног Рога, где се састају два потока Βαρβύζης и Κόδαρος, потиче од претрачке речи

Вуϛ = вода. Према томе, Βυζάντιον је трачки еквивалент латинског Aquis, из којег се развио француски Aix.

J. B. Papadopoulos (Salonique), La Satire du Précepteur, oeuvre inédite de Théodore II. Lascaris.

H. Pernot (Paris), Les persistances de la langue des évangiles dans le grec byzantin et moderne. – Истиче да су, због недовољног познавања средњовековног и новогрчког језика, многа места у еванђељима погрешно схваћена. Све преводе еванђеоских текстова, било на ком језику, ваља подврћи озбиљној ревизији. Филолошки проблеми, које садрже еванђеља, не разликују се од проблема византијских или новогрчких текстова. Многи од ових проблема нису још решени, јер су били упућени погрешним путем. Излаже методу које се ваља при овом држати; ова метода полаже нарочито на ексегезу и на што потпуније познавање еволуције грчког језика. Разне стилове, конструкције реченица и промене у значењу речи може јасно схватити и интерпретирати само онај који је у стању да филолошким методом прати даљи живот и даљи утицај новозаветног језика у познијем гречитету.

S. P. Šestakov (Kazan), L'auteur de la chronique dite Continuation de Théophanes (Theophanes Continuatus). – У свом, на руском језику написаном предавању Шестаков, утврдивши идентитет стила ове хронике и стила у делима Теодора Дафнопата, долази до закључка да је аутор хронике Теодор Дафнопат, протоасекрет и префект града Цариграда у X стол., писац хомилија и историк. Шестаков показује на Дафнопатову стилу утицаје Константина Профирогенита и његове школе. (У одсуству предавача је предавање прочитао проф. А. Јелачић).

C. Wessely (Wien), Die Papyrologie und die ersten Anfänge des Neugriechischen.

C. Wessely (Wien), Quelques mots sur les dernières livraisons de mes „Studien zur Paläographie und Papyruskunde“.

SECTION II. HISTOIRE BYZANTINE

a) Право и њиврега

P. Collinet (Paris), Le modèle du Digeste de Justinien. – Референт излаже, да су, по примеру Codex-a и Institutiones, и Јустинијанова Digesta имала својих образаца или бар претходника. Ове обрасце не треба тражити нити у Дигестима iuris consulti класичне епохе јуриспруденције (Julianus, Celsus), нити у Praedigesta, која су постојала само у фантазији научника H. Peters-a (Die oströmischen Digestenkommentare und die Entstehung der Digesten, Berichte d. sächs. Gesellsch. d. Wiss. LXV 1913, 3 sqq). Ове обрасце ваља тражити у компилацијама формираним, као што су и сама Digesta, из фрагмената класичних јуридикких дела а састављеним у периоду декаденције, који одваја епоху императора из куће Севера од владе цара

Јустинијана. Остали су још трагови оваквих компилација; познајемо још одломке једне од ових који потиче из IV стол., тзв. *Fragmenta Vaticana*, и једну веома оригиналну тзв. *Collatio mosaicarum et romanarum legum*, која потиче из почетка V стол. Комесари, које је Јустинијан поставио у комисију за редакцију *Digesta*, вероватно су познавали ове две компилације, но изгледа да се ипак нису истим послужили при свом раду. Од својих анонимних претходника позајмили су чланови комисије само „тип“ за њихово чисто лично дело.

N. A. Constantinescu (Bucarest), *La communauté de village byzantine et ses rapports avec le petit „Traité fiscal byzantin“ édité par W. Aschburner.* – После експозиције постојећих теорија о постанку општинске заједнице византијског села, приказује утицај који су, уз обичајно право те оријентално и трачко-илирско право, вршиле старе египатске метрокомије на структуру ових слободних заједница. После овога прелази на излагање легислативних мера, предузетних од цара Јустинијана и владара македонске династије за заштиту сељака – поседника од привредне експанзије и агресивности великог поседа (тзв. *δυνατοί*). Комуникација завршује се приказом развитка сеоских општина (заједница) у византијској империји под режимом *Νόμος γειτορικός*-а а према подацима гореспоменутог *Traité fiscal* и новела X стол.

J. Czebe (Budapest), *Byzantinisches Prozessverfahren im XIII. Jahrhundert nach den Assisen von Jerusalem.* – Говори о примењивању двају франачких правних обичаја у византијском правосуђу, о проби невиности и двобоју који одлучује парницу; ови правни обичаји су за време Латинског Царства ушли у византијску правну праксу из јерусалимских и кипарских *Assises-a*.

G. Ferrari (Padova), *Utilità d'una composizione col diritto romano d'Occidente per la ricerche sulle origini degli istituti giuridici bizantini.* – Излаже и на разним конкретним примерима показује како је, да би се са сигурношћу оценио утицај грчког права на римско право и на грчко-римско право, потребна компаративна студија у вези са римским правом на Западу. У римско-варварским законима и документима тога времена опажају се често карактеристичне црте јуридикских института, који показују изванредне аналогije с институтима за које се мисли да су грчког порекла. Но у већини случајева ово се мора сматрати искљученим, штавише има основа за мишљење да би заједнички корен имао да буде у италском праву.

P. Montafčiev (Sofia), *Les origines des biens militaires à Byzance.*

D. Pappoulias (Athènes), *Das byzantinische Recht und seine Bedeutung für die griechische Rechtsgeschichte.*

M. C. Soutzo (Bucarest), *Les origines du sesterce et du miliarensis et leur continuité jusqu'aux temps byzantins et le système monétaire d'Anastase.*

б) Историја и помоћне науке

K. Amantos (Athènes), Zur Erklärung der Völkernamen bei den byzantinischen Schriftstellern. – Приказујући обичај византијских аутора, да за нове народе не употребљују свагда нова имена, него стара имена народа, који су раније на истој територији становали (тако се нпр. Готи називају Скитима или Бугарима, Бугари Мизима или Скитима или Пеонцима или Хунима, Словени пак Готима и Аварима), истиче важност испитивања имена народа за етнографију Средњег века.

N. Banescu (Cluj), La domination byzantine sur les régions du Bas-Danube. – Излаже политичку ситуацију на Балканском полуострву од владе цара Јустинијана до времена конституисања бугарске државе. Истиче да је за византијску империју посед дунавске границе био животна потреба, те с овим у вези приказује напоре које је империја предузимала у интересу рестаурације природне границе. После деструкције бугарске државе у другој половини X столећа, Византија је у овом настојању успела, те је креирала византијски гранични дукат на Дунаву. Завршује приказом организације дуката и улоге, коју је дукат играо у војнополитичком и унутарњеполитичком погледу за време XI и XII стол.

N. Banescu (Cluj), Sceau de plomb byzantin inédit trouvé à Silistrie.

A. Blanchet (Paris), Quelques passages de Cédrenus.

J. Bogiatzidès (Salonique), Le despotat de la Morée première cause de la prepondérance des Moréotes de nos jours. – Прееминентну улогу Мореје (старог Пелопонеза) у историји модерне Грчке од 1833–1923, која долази до израза у политичком, привредном и социјалном животу, објашњава и тумачи важношћу улоге коју је Мореја имала у последњој епоси византијске државе. У то време Палеолози су створили политичку концепцију ослобођења Мореје од латинске владавине, па су после постигнутог успеха створили онде ново огњиште желенизма, тзв. деспотат Мореју. У Мореји настаје војничка ренесанса (борбе Мореота против Латина), те ренесанса уметности, лепе литературе и философије (Васарион, Гемист, Јован Еугеник, Георгије Схоларије, Докијан). Два столећа политичког развијања и цветања била су довољна да се формира историјска традиција препондеранције Мореота у Грчкој, јер пре овог периода не показују се индикације сличне важности. Мир у Лозани од 1923. године учинио је крај овој препондеранцији.

E. Gerland (Frankfurt a. M. – Bad Homburg v. d. H.), Haben die byzantinischen Behörden die römische Gewohnheit der commentarii beibehalten? (Ein Beitrag zur Frage der Publikation der griechischen Urkunden). – Референт у погледу горњег питања долази до ових резултата:

1) Римски commentarii principis нису даље вођени у Византији.

2) Регистри (codices или бар $\theta\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\iota\varsigma$, тј. савијени и у фасцикле формирани документи) постојали су код појединих канцеларија ($\sigma\acute{\epsilon}\kappa\text{-}\rho\acute{\epsilon}\tau\alpha$) централне администрације.

3) Вероватно је да су и провинцијалне управе водиле регистре; gesta municipalia очевидно су рано престала заједно са престанком института декурионата.

4) Црквене власти (патријархати, митрополије, епископије) имале су исто тако своје регистре.

5) Постанак регистра патријархата у Цариграду, односно тамошњег перманентног синода (ἐνδημοῦσα σύνοδος) надовезује на праксу концилијарних протокола.

6) Помањкање државног архива највише је допринело пропасти материјала садржаног у регистрима; звање μέγας χαρτοφύλας-а код цариградског патријархата није могло потпуно да испуни ову празнину.

7) Од световних регистара све је пропало; од црквених регистара из времена византијске империје сачувала су се два тома, која обухватају одсек времена 1315–1402. Сразмерно велик је број очуваних регистара из новијег времена патријархата у Цариграду, Јерусалиму и Охриду.

8) У много већем броју сачуване су нам копијалне књиге, као и збирке састављене за научне сврхе (теолошке, јуридичке, историјске природе).

У вези с горњим говори о методи публикације Corpus-а грчких повеља Средњег века и новијег времена, те истиче да постоје два мишљења у погледу форме и диспозиције публикације повеља. Тзв. регионална диспозиција уопште не долази више у обзир, те према томе, остају још две методе: диспозиција по строго канцеларијском принципу (провенијенција) и диспозиција по врсти традиције докумената (оригинали, регистри, копијалне књиге, збирке закона, канони, типичи, научне збирке теолошког, јуридичког, историјског карактера). Први принцип најконзеквентније је изложио Brandt, а други заступа Gerland. Први принцип, који је за обраду регеста једино тачан и правилан, пружа велике предности при едичији текстова, јер гарантује потпуно обухватање целокупног материјала, приморава да се сви рукописи употребе за текст повеље, и ствара највећу лакоћу за служење тим текстом. И у прилог другог принципа говори више момената, нарочито пак околност да се код овог принципа јасније испољује начин (врста, карактер) традиције, а тек ово омогућује тачније улажење у филолошка и дипломатска питања.

Gerland на основу горњег предлаже, да се за Corpus грчких повеља Средњег века и новијег времена задржи план диспозиције по канцеларијама (провенијенција) за завршни рад, али да се пре тог изврше неопходно потребни предрадови. Било би веома корисно када би научни институти православних народа предузели публикацију нових томова регистара, који су од велике важности за новију историју Европе. Но њихова публикација представља проблем за себе, који се, ма како биле блиске везе, никако не сме смештати са Corpus-ом грчких повеља. Грчке повеље ваља ограничити на повеље византијске империје (све-

товна и духовна звања), с тиме да, из ове масе не буду елиминиране на латинском или ком другом језику истављене, односно само у преводу очуване повеље. Овај задатак могао би се поверити Академијама наука у München-у и Бечу, с тим да се најпре има наставити започето дело регеста, те попунити празнина у царским регестима за раздобље 476-565, а после публикације регеста императора публиковати регеста патријараха. Грчке повеље норманске епохе могли би за едицију припремити Талијани, а истовремено могли би сви народи почети са публикацијом у њиховим библиотекама очуваних збирки (томови регистра, копијалне књиге, типиси, збирке научног карактера). По довршењу напред наведених радова може се приступити едицији самих текстова повеља по принципу канцеларије, док би унутар појединих одсека био проведен хронолошки принцип.

A. Iširkov (Sofia), Der Paß Cidera im östlichen Balkan.

W. Kubitschek (Wien), Einige Worte zur Ausstellung der Weiffertschen byzantinischen Münzensammlung.

Gy. Moravcsik (Budapest), 'Ονομαστικόν der in den byzantinischen Quellen aufbewahrten türkisch-ungarischen Eigennamen. – Говори о садржини и методи свог Onomasticon-а, чију едицију сада припрема; овај Onomasticon обухватиће сва турска имена, која се наводе у византијској литератури.

G. Novak (Zagreb), La nazionalità dei Dardani.

P. A. Orphanides (Budapest), Über eine chronologische Tabelle als bestes und sicherstes Mittel zur Ergänzung verstümmelt überlieferter byzantinischer chronologischer Daten der Konstantinopler Ära.

J. B. Papadopoulos (Salonique), Les palais de Connènes.

A. Piganiol (Strasbourg), La loge impériale de l'hippodrome de Byzance.

N. Vulić (Beograd), Justiniana Prima. – Према општем мишљењу, Just. Prima налазила се код Скопља. Но ово мишљење је по Вулићу погрешно, јер novella XI Justiniani imperatoris од год. 535, ставља Just. Prima у провинцију Dacia mediterranea, у чији склоп Scupi (Скопље) никада није улазило. Навод историка Прокопија (De Aed. IV 1, 17), да Just. Prima лежи εν Δαρδάνοις, не треба схватити у политичко-географском смислу него у етничко-географском смислу, те је према томе, земља Дардана обухватала и један део провинције Dacia mediterranea. Nov. XI налази потврде и у једном фрагменту хрониста Јована Антиохијског (ed. Mommsen, Hermes VII 323 sq), која тврди да се место Βεδερσιώνος налазило у близини Ниша. Како се Βεδερσιώνά, према Прокопију, налазила недалеко од Just. Prima, морала је и сама Just. Prima лежати у близини Ниша.

J. Zakrzewski (Léopol), La politique de Théodose le Grand.

SECTION III. HISTOIRE DE L'ÉGLISE BYZANTINE

Sir Th. W. Arnold (London), *Cyril Lucaris and the Extension of Islam in Turkey in the 17th century.* – Приказујући покушај цариградског патријарха Кирила Лукариса да се изведе извесно приближење између Православне и реформатске (калвинске) цркве, *Sir Arnold* указује на интересантну паралелну појаву, да се у доба овог покушаја јако умножио број оних, који су из Православне Цркве прешли на ислам. Сматра да између ове две појаве постоји, евентуално нека веза, коју би на сваки начин ваљало објаснити.

L. Bréhier (Clermont-Ferrand), *A propos de l'Université de Constantinople.* – Говори о неоснованости и легендарном карактеру вести да је цар Лав III у првој половини VIII столећа дао, наводно спалити цариградски Универзитет заједно са библиотеком из гњева што се професори Университета нису хтели прикључити његовим иконокластичким догматима. У ствари, тачно је само толико да је цар Лав III извео знатне реформе Университета, који је основао цар Константин Велики. Идеја о паљењу Университета, која се приписује Лаву III, јесте комбинација, која је настала у прилично познијем времену.

J. Gay (Lille), *Notes sur les crises du monde chrétien après les conquêtes arabes.* – Предавање стоји у уској вези са догађајима VI и VII столећа, доказује егзистенцију тесних веза између Византије и Запада у овој епоси, показује како јурисдикциона област римског патријархата није била искључиво латинска, него је обухватала и делове грчког и словенског елемента, и напослетку, приказује прве покушаје римских мисија код Словена.

F. Grivec (Ljubljana), *Le scholion slavon du 28e canon de Chalcédoine.*

G. de Jerphanion (Rome), *A propos du calice d'Antioche.*

A. Orlandos (Athènes), *Les vrais fondateurs de la Panaghia Vella et leurs portraits.*

A. Orlandos (Athènes), *Les établissements de bains chauds dans les monastères byzantins.*

A. P. Orphanides (Budapest), *Über zwei Kanones der Kirchenpoesie.*

G. Ostrogorsky (Heidelberg), *Die pseudo-epiphanischen Schriften als Bindeglied zwischen den ikonoklastischen Konzilen von 754 und 815.* – Излаже важност псеудоепифанских списа, тј. оних иконокластичких фрагмената које је научник *K. Holl* (Sgb. kgl. preuß. Akad. d. Wiss. 1916. II.) из трактата цариградског патријарха Никифора „*Adversus Epiphanidem*“ реконструирао и црквеном оцу Епифанију приписао, но од ових фрагмената може се само незнатан део сматрати као аутентично Епифанијево добро. Већина ових фрагмената постала је почетком IX столећа и значајна је са посредничке улоге између концила цара Константина V од 754, чије протоколе у великом обиму и често са дословним исписима исцрпљује, и концила од 815. за владе цара Лава V, који се концил много служио овим псеудоепифанијевим списима.

J. Šajdak (Poznan), Die Scholiasten des Gregor von Nazianz.

J. Salaville (Cadi-Keui, Stamboul), Un manuscrit du Περὶ τῆς Χριστῶ Ζωῆς. – Два рукописа Cod. 52 Bibl. Canonis. Vod. и Cod. 38 грчког литерарног Σύλλογος-а у Цариграду садрже првих шест књига горњег списка, чији је аутор велики грчки догматичар Николаос Кавасилас; оба рукописа писана су у Египту, први 1596, а други 1600. год. У оба рукописа приказује се овај трактат као анониман; и у једном и другом рукопису, осим пролога александр. патријарха Мелетија Пига (посланице вернима), има знатан број под-титула код параграфа, који се не налазе у Gass-ову издању. Референт је проучио цариградски рукопис и дошао је до закључка да се ове под-тителе могу веома корисно употребити при будућој критичкој едицији овога дела.

O. Schissel (Graz), Athanasius der Grosse als Begründer der christlichen Lobrede.

A. Sović (Zagreb), Über die Rekonstruktion des verlorengegangenen Hohenliedkommentars von Nilus Monachus (†430) aus den griechischen Katenen.

K. Svoboda (Brno), La démonologie de Michel Psellos.

J. Zeiller (Paris), Une ébauche de vicariat pontifical en Illyricum occidental au début du Ve siècle. – Говори о специјалној делегацији коју је папа Зосим (417-8) поверио епископу Салоне. Постоји писмо истог папе од 417. год., упућено Хесихију, епископу Салоне, којим му спроводи папске документе с позивом да их саопшти епископима, не само његове, него и суседних провинција. Illyricum occidentale, који је обухватао две Паноније, Норик и Далмацију, имао је дакле, свој папски викаријат у Салони, аналогно викаријату Illyricum-a Orientale у Солуну и викаријату Галије у Arlesium-у (данас Arles). Заилера домишља се да је папа Зосим, човек који је био брз у донашању одлука, често слабо мотивисаних, мислио да генерализује установу викаријата. Уз паралелно функционисање викаријата у Arles-у, Солуну и Салони, пружа нам Картагина еквивалент за Африку. Једино Шпанија изгледа да чини изузетак од овог правила. Према мишљењу Заилера постоји, судећи према овој појави, тенденција за генералном организацијом католичког Запада.

SECTION IV. ARCHÉOLOGIE BYZANTINE

N. Bêlaev (Prague), Miniatures d'un manuscrit inédit, daté du 13e siècle (Prague, collection privée).

N. Bêlaev (Prague), Remarques sur l'argenterie byzantine trouvée en Russie.

Th. Bolides (Athènes), Manuscrits byzantins illustrés inconnus.

L. Bréhier (Clermont-Ferrand), Les thèmes apocalyptiques dans l'art byzantin.

R. Egger (Wien), Die Bischofskirche von Stobi.

B. Saria (Ljubljana), Die Grabungen des Belgrader Nationalmuseums in Stobi.

Приказани су резултати већих ископавања које је, по налогу Народног Музеја у Београду, изводио Saria. Откривено је веома добро

очувано грчко позориште, које вероватно потиче из времена цара Хадријана. При ископањима пак која су изводила проф. Бечког свеучилишта Egger и Saria на територији старе катедралне цркве у Stobi, установљен је обим исте цркве и откривена је лађа, па су том приликом нађене красне скулптуре из почетка VI столећа.

H. Glück (Wien), *Die Türken und die byzantinische Kunst.*

A. D. Keramopoulos (Athènes), *Über altchristliche und byzantinische Gräber in Theben (Böotien).*

N. Okounev (Prague), *Quelques monuments inédits de l'architecture arménienne.*

H. Pairce and R. Tyler (Paris, Budapest), *Two Landmarks in tenth century Byzantine Art.*

P. Perdrizet (Nancy-Strasbourg), *De la perle dans les arts somptuaires de Byzance.*

P. Phourikes (Athènes), *Über ein byzantinisches Kleidungsstück bei den Albansen von Salamis und über τζιτζάκιον und καπιτζάλιον.*

St. Poglayen-Neuwall (Wien), *Der schafende Hirte. Ein Beitrag zur Geschichte der Typenwanderung.*

E. Reisch (Wien), *Über die 1926 erfolgte Auffindung der Sieben-Schläfer-Grotte bei Ephesos.*

Mlle G. Rouillard (Paris), *Les archives du monastère de Lavra au Mont Athos (Mission Millet).*

Ово предавање по својој садржини спада у историјску секцију, али је због пројекција морало бити премештено у археолошку секцију, која је своје седнице држала у сали Новог Университета, удешеној за предавања са пројекцијама.

Научна мисија G. Millet-a, која је 1915. године радила у Св. Гори, донела је са собом велик број клишета и копија докумената, који се налазе у архивама светогорских манастира, а међу овим и документа великог и чувеног ман. Лавре. Millet је публикацију ових последњих докумената поверио проф. P. Collomp-у у Strasborg-у и гђици Rouillard, библиотекару Сорбоне.

Текстови докумената ман. Лавре с малим изузетком су неиздати, а простиру се на период времена од IX–XVII стол., најстарији је из 897, а најпознији из 1679. год. Највећи број ових аката потиче из царске канцеларије у Цариграду, а две повеље од цара Стефана Душана. То су већим делом хрисовуље и царска простагмата, којима се Лаври подељују донације и привилегије. Други пак текстови докумената садрже детаљирану листу земаља, које су сачињавале posed манастира, било на Св. Гори или ван ње. Овим документима могу се прикључити акта о делимитацији (περιορισμοί), где је с необичном прецизношћу изведен опис манастирских земаља са тачном појединачном назнаком њихових граница.

Другу, мању серију докумената, чине акта, која су еманирала од провинцијалних чиновника и архиепископа Лемноса.

Посебна група су акта цариградских и александријских патријараха. Осим тога, налазе се још два акта од Протата Св. Горе, као и група приватно-правних докумената: купопродајних уговора или донационих аката.

Већина ових аката су оригинали, потписани од императора пурпурним мастилом и снабдени златним печатом. Други документи носе потпис архиепископа од Лемноса, патријарха, црквених и државних функционера. Неки су пак од ових докумената аутентичне копије или и једноставне копије у два или три примерка.

Акта ман. Лавре бацају светлост на световни живот манастира у току више столећа, а заједно с актима манастира Пандократора, Ксенофонта и Хиландара представљају важан извор за генералну историју Св. Горе.

У актима ман. Лавре налазимо података о односима између манастира и црквених власти, епископа и патријараха, као и о односима између манастира и цивилне власти, императора и многих провинцијалних функционера. Акта пружају обилат материјал и за историју аграрних односа, положаја манастирских парика према државној власти, с једне, а према манастиру као свом господару, с друге стране.

Материјал, који ови архиви садрже за историју унутарњих односа, није тако обилан и разнолик, као материјал, који нам пружају за исту сврху папируси у Египту, али методичка студија византијских архива моћи ће да проспе више светлости на административне институције и праксу у разним византијским провинцијама до последњих времена империје.

G. Soteriou (Athènes), Quelques remarques sur le problème du style des fresques byzantines au XIVe siècle.

G. Soteriou (Athènes), Les fouilles récentes en Grèce sur les monuments chrétiens du V.–VI. s. et la sculpture décorative de cette époque.

E. Weigand (Würzburg), Römische Reichskunst und frühbyzantinische Kunst.

SECTION VA: RAPPORTS ET INFLUENCES DE BYZANCE ET DE SES VOISINS DU NORD: DOMAINE ARCHÉOLOGIQUE

M. Abramić (Split), Byzantinische und unter byzantinischem Einflusse entstandene frühmittelalterliche Reliefs in Dalmatien (mit Lichtbildern).

D. Ajnalov (Léningrad), La chronique du moine George Hamartole ornée de 127 miniatures (XIIIe siècle) (en russe) (у одсутности аутора прочитао професор А. Јелачић).

G. Bals (Bucarest), Influence du plan serbe sur le plan des églises roumaines.

V. Draghiceanu (Bucarest), Le plan de l'église Negru-Voda de Câmpolung, le plus ancien plan d'église connu en Roumaine.

B. Filov (Sofia), Die Miniaturen des Evangeliums Ivan Alexanders in London.

P. Henry (Bucarest), Les principes de l'architecture religieuse serbe dans l'Ecole moldave.

J. Ivanov (Sofia), Le costume des anciens Bulgares d'après les miniatures byzantines.

Ć. M. Iveković (Zagreb), Die ältesten Klöster auf den dalmatinischen Inseln.

A. Kalitinski (Prague), Les fibules byzantines trouvées en Russie (en russe).

L. Karaman (Split), Zur Darstellung eines kroatischen und eine serbischen Königs auf zwei frühmittelalterlichen Denkmälern (ca. XI. Jh.) in Dalmatien.

N. Okunev (Prague), Les styles de la peinture murale serbe du XIIIe siècle.

N. Okunev (Prague), Les fresques de Lesnovo.

V. R. Petković (Beograd), Une école peinturale serbe du XIVe siècle.

A. Protić (Sofia), Die Lokalschulen in der bulgarischen Kirchenmalerei vom X. und XI. Jahrhundert.

A. Stránsky (Prague), Les églises en bois de la Russie subcarpathique.

O. Tafrafi (Jassy), L'architecture byzantine à Courteâ de Arges.

SECTION V^B: RAPPORTS ET INFLUENCES DE BYZANCE ET DE SES VOISINS DU NORD DOMAINE PHILOLOGICO-HISTORIQUE

D. Anastasiević (Beograd), La chronologie de l'envoi en otage à Constantinople de Boris II. et de Romain. – Насупрот теорији историка Дринова, Јиречка, Schlumberger-а и Златарског, убедљивим аргументима образлаже тачност хронолошког навода хроничара Кедрина, према коме је бугарски цар Петар одиста 963. год., како хроничар наводи, а не 968. год., како споменути модерни историчари мисле, обновио мировни уговор између Византије и Бугарске, те као јемство за одржање овог политичког уговора послао на цариградски царски двор своја два сина Бориса II и Романа као таоце.

S. S. Bobčev (Sofia), La jurisprudence byzantine dans sa réception en Bulgarie.

F. Grivec (Ljubljana), Orientalische und römische Einflüsse in den Scholien des Slavenapostels Methodios. – Словенска Scholia, која је велики руски канониста А. Павлов открио у апендиксу словенског превода Номоканона, стоје у вези са теологијом словенских апостола Кирила и Методија, специјално са теологијом старословенске легенде Методија; и са гледишта самога стила, схолија су сродна овој легенди. Тиме се потврђује мишљење да прва глава легенде садржи текстуалне фрагменте Методијеве теологије. Писац Scholia био је Византинац, али у сваком случају, као теолог независан. Употребео је, као што сам истиче, римске изворе (писма папе Лава I, а може бити и Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum), али их је обрадио самостално и у оријенталном духу. Scholia првобитно су била написана грчки, а касније их је Методије превео на словенски.

L. Hauptmann (Zagreb), Die Beziehungen der Byzantiner zu Slaven und Avaren in der zweiten Hälfte des VI. Jahrhunderts. – Приказује са стајалишта

византијске политике следећа спорна питања: јужни фронт Словена око 550, насељење Авара на територији *Sirmium-a*, њихово потискивање у горњу Панонију и њихов утицај на миграције Словена.

M. Jasinski (Ljubljana), Dans quelle mesure les collections de lois byzantines servirent-elles de supplément au Code d'Étienne Douchan dans la pratique juridique (en russe). – Говорећи у уводу, како многа питања, која се односе на историју овог законика, нису објашњена и чине предмет контроверзије, истиче празнине, које у законнику постоје. Постоје различита мишљења како о карактеру и важности законика, тако и о улози коју су играли византијски законици као субсидијарна средства, да се попуне празнине Душанова законика. По мишљењу Јасинског, има разлога и основе за претпоставку да је већина празнина у Душанову законнику попуњавана не помоћу Синтагмата Матије Властара и других збирки византијских закона, него из извора домаћег права и нарочито обичајног права.

K. Kadlec (Prague), Sur la nécessité de publier un recueil des extraits des annalistes et historiens byzantins relatifs aux Slaves.

A. Koniž (Prague), Über den Ursprung der apokryphen Ἐπιστολὴ εἰς τὴν Κυριακὴν.

M. Kos (Ljubljana), Über die byzantinischen Einflüsse in der älteren serbischen Diplomatie. – Византијски утицај најјаче се опажа у хрисовуљама Немањихких владара почевши од 1200. год. У почетку српске дипломатије био је јак утицај византијске приватне повеље, али касније, с ојачањем владарске власти, овај утицај све више опада, и повеље из канцеларије Немањихких владара све више се наслањају на тип византијске царске повеље. Стога је за хронолошко фиксирање српских повеља од велике важности њихово поређење са савременим византијским повељама.

M. Kostrenčić (Zagreb), Die öffentliche Glaubwürdigkeit in der serbischen und kroatischen Rechtsgeschichte. – Расправља раширеност, садржину и правни утицај трију установа: пристава, јавног нотаријата и печата.

P. Nikov (Sofia), Une inscription bulgare-byzantine du IXe siècle.

V. Pogorelov (Bratislava), Où et quand avait été écrite la Savina kniga? (en russe).

N. Radojčić (Ljubljana), Die Nachrichten Anna Komnenas über die Serben. – Говори о историјској вредности вести о Србима, садржаних у историјском делу Ане Комнене (Alexias), које су нарочито важне, што потичу из времена када Срби почињу играти већу улогу у великој политици и када се Рашка спрема да преузме хегемонију српског народа. Подаци Ане Комнене о Србима имају много већу вредност од информација Попа Дукљанина, које се односе на исте догађаје. Расправља и питање употребе архивалне грађе у том погледу по Ани Комнени.

H. F. Schmid (Graz), Quelques problèmes de l'histoire de l'organisation juridique de l'Eglise byzantine (en allemand).

P. Skok (Zagreb), L'explication de quelques graphies de noms de lieux et de personnes serbo-croates dans Constantin Porphyrogénète.

A. *Soloviev* (Beograd), Droit byzantin et droit slave dans la législation d'Etienne Douchan.

C. *Tagliavini* (Bologna), Qualche nota linguistica bizantino-rumena.

M. *Vasmer* (Berlin), Über slavische Ortsnamen in Griechenland.

G. *Vernadski* (Prague), Les relations entre les principautés russes et Byzance au XIIe et au commencement du XIIIe siècle.

N. *Županić* (Ljubljana), The Serb settlement in the Pierian town „τὰ Σέρβθια“ (Srpčište) and the ethnological and sociological moment in the report of Constantine Porphyrogenetos about the arrival of Serbs and Croats.

SECTION VI. BYZANCE ET L'OCCIDENT

E. *Aničkov* (Skoplje), L'Evangile Eternel et les influences byzantines aux XIIe et XIIIe siècles. – Јоахим из Фиора изазива велик интерес као настављач богословске традиције тзв. Васиљана. До данас пак Јоахим још није био проучаван с ове тачке гледишта. Међутим, Јоахим је најинтересантнији као прелазна етапа источних погледа на њихову путу на Запад. Такав је његов поглед на Св. Тројицу. У томе има сличности са Јованом Скотом Еригеном, који је такођер стајао под утицајем источне теологије. Ови погледи не стоје у вези са грчким областима Византије, него са Сиријом, Палестином и Египтом. Јоахимизам или Вечито Еванђеље нашао је одјека у литерарним круговима Француске крајем XII и почетком XIII стол. Најјасније је дошао до израза у старофранцуском роману тзв. *Lancelot-Graal*. Напротив, у *Roman de la Rose* налази се полемички иступ против јоахимизма. Према томе, јоахимизам се приказује као карактеристична појава Средњег века.

G. *J. Bratianu* (Iassy), Le commerce génois dans l'Empire byzantin. – Говори на основу млетацких докумената о цариницима и царинском режиму империје у XII и XIII столећу, те о трговини са житарицама и политици исхране византијске империје у доба првих Палеолога.

G. *J. Bratianu* (Iassy), Contribution à l'histoire de la Cetatea Albă (Akkerman) au XIIIe et XIVe siècles.

A. *Gastoué* (Paris) Documents latins du moyen-âge intéressant latine à Byzance aux XIVe et XVe siècles. (Прочитано у одсутности предавача).

R. P. M. *Jugie* (Roma), Démétrius Cydonès et la théologie latine à Byzance aux XIVe et XVe siècles. – После приказа детињства и младости Кидона према досада непознатим документима, те његове улоге у својству секретара цара Јована Кантакузена, излаже мотиве који су Кидона побудили да преведе на грчки два главна теолошка дела Томе Аквинског *Summa catholicae fidei contra gentiles* и *Summa theologica*. После овог приказује друге преводе латинских теолошких дела, које је Кидон извршио, као и утицај свих ових превода на византијску теологију у XIV и XV столећу.

J. Kvet (Prague), Quelques rapports sur la question des influences byzantines dans la peinture en Bohême de la fin de l'époque romane. Communication préliminaire.

M. Laskaris (Salonique), La „Compagnie“ des marchands grecs de Tokaï au XVIIIe siècle. – Излаже статуте грчке трговачке компаније у Токају у Мађарској на основу текста у једном грчком рукопису, који се налази у Патријарашкој библиотеци у Ср. Карловцима.

J. Mantuani (Ljubljana), Byzantinismus im Westen Europas.

C. Marinesco (Cluj), Les relations d'Alphonse V d'Aragon, roi de Naples, avec Jean VIII Paléologue.

M. Murko (Prague), Über Werke okzidentalischer Herkunft in der mittelalterlichen Literatur der Südslaven.

L. Nicolau d'Olwer (Barcelone), Un témoignage catalan du siège de Rhodes en 1444.

W. Norwin (Copenhague), Die älteste byzantinisch-lateinische Übersetzung der Metaphysik des Aristoteles.

J. Puig i Cadafalch (Barcelone), Les périodes successives de l'influence byzantine du IXe au XVe siècle. Premier art roman. Architecture mudejar espagnole. Architecture moldave.

A. Sigalas (Salonique), Die venetianischen Personen- und Familiennamen auf der Insel Syra. Ein Beitrag zur Geschichte der venetianischen Herrschaft auf den Kykladen.

F. Šišić (Zagreb), Dalmatien und das Konstantinopler Patriarchat. – Едикт цара Лава III од 732. год., у ствари изузимања Илирика, јужне Италије и Сицилије испод јурисдикције римског папе простирао се и на византијске поседе у Далмацији, те је на тај начин Далмација дошла под јурисдикцију цариградског патријарха.

F. Stelè (Ljubljana), La Virge Protectrice à Graz, exemple intéressant d'une analogie iconographique entre l'art occidental et l'art byzantin.

Поред многих појединачних питања и проблема расправљаних у напред споменутим седницама, која се простиру на све области византиологије, расправљало се и о питањима општег значаја и интереса са резултатом, који је нашао израза у конкретним закључцима завршне седнице конгреса. Завршна седница, одржана под председништвом А. Heisenberg-а 16. априла у 16 часова у великој сали Новог Универзитета, формулисала је ове закључке:

1) У смислу предлога I секције од 14. априла, има се саставити генерални речник грецитета у византијској епоси, па је у ту изабрана провизорна комисија од пет чланова и у исту делегирана гг. Kretschmer (као иницијатор предлога), Darkó, Heisenberg, Koukonlès, Pernot.

2) Прихваћена је пропозиција II секције од 14. априла (иницијатор Pappoulias, Athènes), да се приступи систематском прикупљању материјала јуристичке природе, који је садржан у византијској литератури.

3) Примљен је предлог Norwin-a (Copenhagen) у ствари новог критичког издања византијских филозофа (Michael Psellos, Johannes Italikos etc.), те је у ту сврху изабрана припремна комисија од два члана: гг. Maas и Norwin.

4) Узет је на знање извештај грчке делегације од 12. априла о издавању постхумног дела знаменитог грчког историка Sp. Lampros-a „Album des Empereurs Byzantins“ и истакнута је хитна потреба едиције овог дела (иницијатор Soteriou – Athènes).

5) Прихваћена је резолуција I секције од 15. априла, у којој се изражава жеља да грчка влада у Грчкој створи центар за студије на пољу византијске лаографије.

Све ове резолуције донесене су једнодушном акламацијом, што је знак да су сви чланови конгреса били дубоко и истински прожети потребом међународне сарадње у области византијских студија. Избор припремних комисија представља гаранцију да ће су у скорој будућности моћи приступити реализацији у односим резолуцијама фиксираних научних подужећа, која с обзиром на велику обимност и компликованост задатака, као и на велике издатке, категорички захтевају међународну научну и финансијску кооперацију.

После донашања горњих одлука, прихваћен је с великим одушевљењем писмени предлог грчке делегације, усмено мотивисан од председника исте Pappoulias-a, у ствари одржања III Конгреса за византијске студије, па је одређено да се Конгрес одржи 1930. године у Атини. У вези с овим, Јордан Иванов као председник бугарске делегације предложио је, у име бугарске владе, да се IV Конгрес одржи 1933. године у Софији, што је Конгрес уз једнодушно одобравање прихватио.

Након прочитања поздравних брзојава, приспелих Конгресу од стране иноземних и туземних научних установа, Heisenberg је, констатовавши да је дневни ред завршне седнице исцрпен, дао рекапитулацију рада II међународног Конгреса за византијске студије, за које може отворено рећи да је постигао потпун успех. Сматра да је потребно да за врло повољан ток и за тако лепе резултате, које је Конгрес показао, изрази у име Конгреса нарочиту благодарност Њ. В. Краљу Александру, који је рад Конгреса пратио с великим интересом, те према Конгресу за све време његова рада показивао велику пажњу. Надаље је изјавио благодарност Министарству саобраћаја за либералитет и удобно путовање по целој држави СХС; Министарству просвете, Университету, општини града Београда и целом становништву престонице, затим друштву „Цвијета Зузорић“, Академском певачком друштву „Обилић“ и оркестру Collegium Musicum Academicum. Конгрес је, поред уживања која му је лепа југословенска престолница у разноврсној форми пружила, био и поље озбиљног и богатог научног рада на свим пољима византијских студија. У седницама појединих секција реферисали су старији научници о суми дугогодишњег плодног научног рада,

али могло се посматрати како су и представници омладине у кругу научника смело приступали решавању важних и компликованих научних проблема, а та околност пружа најбољу гаранцију да се буктиња византијских студија, која сада тако лепо гори, неће угасити. За ванредно успелу организацију и само извођење Конгреса припада нарочито благодарност Организаторном Комитету, а у првом реду његову председнику г. Радонићу, благајнику г. Вулићу и генералном секретару г. Анастасијевићу; гг. Вулић и Анастасијевић показали су у вршењу својих техничких агенди, скопчаних са великим тешкоћама и одговорношћу, савесност, пожртвовност и неуморност, која је ишла до крајњих граница. Чињеница да су на историјски важној територији Краљевине СХС први пут после великог светског рата састале се народности свих земаља у сврху заједничког научног рада, леп је симптом искрене воље за кооперацију и уједно умирујућа залога боље и лепше будућности. Ова пак идеја сарадње дошла је до остварења у лепој југословенској престоници Београду.

Закључивши завршну седницу, Heisenberg је уступио председничко место Радонићу, председнику Организаторног Комитета. Радонић, давши на нашем језику израза радости, што гости одлазе са Конгреса задовољни, и одавши благодарност научницима за интензивно учествовање у успешном раду на седницама Конгреса, прогласио је седнице II међународног Конгреса за византијске студије закљученим.

За време трајања Конгреса у поподневним и вечерњим часовима, који нису били испуњени радом у секцијама, пружене су биле члановима Конгреса разне дистракције, где су се могли разонодити од интензивна рада седничког и уједно доћи у контакт са представницима политичког и друштвеног живота у престоници. Њ. В. Краљ Александар изволео је приредити у Старом Двору у част Конгреса чајанку спојену с уметничким концертном, те се у разговору са појединим члановима Конгреса дуго времена задржао показујући велик интерес како за сам ток рада на Конгресу, тако и за специјалне радове појединих истакнутих чланова Конгреса. Рецепције су надаље приређене од стране Срп. Кр. Академије Наука, друштва „Цвијета Зузорић“, проф. Ст. Станојевића (за историке) и Официрског дома Краљеве Гарде у Топчидеру. Осим концерта у двору Њ. В. Краља, присуствовали су чланови Конгреса концертима Академског Певачког Друштва „Обилић“ и „Collegium Musicum Academicum“ професора Београдског Университета те свечаној представи у Народном позоришту. У част конгресиста приредили су банкете Организаторни Комитет, председник општине града Београда г. Др Коста Кумануди, те Министар просвете г. Веља Вукићевић; осим тога, приредио је Организаторни Комитет интиман ручак за учеснике Конгреса, који су некада били ученици пок. Klumbacher-a, професора Университета у München-у и организатора модерне византиологије, а председник Комитера Радонић за председништва страних научних делегација. Чла-

нови Конгреса имали су прилике да разгледају музеје, збирку копија и фотографија фрески са старих српских манастира власништво Њ. В. Краља и др.

После свршетка Конгреса приређен је на два засебна воза, под вођством гг. професора Университета Вулића и Ђоровића, петодневни излет у унутрашњост Северне Србије и у Јужну Србију, где су посетиоци имали прилике да виде ремек-дела српске средњевековне уметности, те у вези са најновијим ископавањима откривене значајне споменике позноримске и ранохришћанске уметности.